

GİRİTLİ ŞÂİRLER

Yrd. Doç. Dr. Ahmet SEVGİ (*)

Girit, bugün Ege'de Yunanistan'a bağlı bir adadır. 8379 km² yüzölçümüne sahip olan bu ada, tarihte stratejik önemini daima korumuştur. Bu yüzden Türkler daha XIV. asırda Girit'i fethe teşebbüs etmiş ve bu girişim Kânûnî Sultan Süleyman zamanında iyice yoğunlaşmıştı. Ancak, bir türlü fetih gerçekleşmiyordu. Nihayet XVIII. yüzyılın başlarında Girit bütün olarak Türklerin eline geçti.

Bilindiği üzere bir toprağın vatan olabilmesi için sadece fetih yeterli değildir. Onun birtakım değerlerle yoğurulması gerekir. Bu da fethi gerçekleştiren milletin kültür değerlerini o beldeye taşıyarak oraya kendi damgasını vurmasıyla mümkün olmaktadır.

Nedim'in :

**"Bu şehri-i İstanbul ki bi-misl ü bahâdır
Bir sengine yek-pâre Acem mülki fedâdır." (1)**

beyti, İstanbul'un bir Türk şehri olduğunun vesikası değil midir?

Atalarımız fethettiği her toprağa olduğu gibi Girit'e de birtakım değerleri götürmeyi ihmâl etmemiştir. Orada da câmi, türbe, dergâh, çeşme vs. gibi mimâri eserler yaptırmış ve sanatkârlar yetiştirmiştir. Nedim'in İstanbul için söylediğini Râşit Efendi'nin de Girit için söylemiş olduğunu görüyoruz :

**"En ufak bir taşını bin yere tercih eylemem
Bi-bahâ gevherlerin kân-ı kühânıdır Girid." (2)**

Ancak, Balkan Harbi'ni müteâkip Girit'in elimizden çıkmasıyla Rumlar ve Yunanlılar büyük bir tahribâta girerek kısa sürede orada bulunan bütün kültür varlığımızı yok etmişlerdir...

(*) S. Ü. Fen-Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi.

(1) Abdalbâki Gölpınarlı : Nedim Dîvânı, İst. 1972, s. 85.

(2) "İntibâh" No. : 7, 28 Cemaziyel'-evvel, 1298, s. 4.

Bingün Girit'te çıkan "İntibâh" Gazetesini karıştırırken Giritli şâirlerin tefrika edildiği bir yazı serisi dikkatimizi çekti... Girit'i ve oradaki kültür varlığımızı koruyamadık. Ama hiç olmazsa, bir zamanlar sanat ve edebiyatımızın tâ oralara kadar uzandığını, oralarda da ney üfleyip semâ ettiğimizi bari unutmayalım düşüncesiyle bu yazı dizisini yeni harflerle yayımlamaya karar verdik.

İntibâh Gazetesinin 1. sayısında: "Girit'de mehd-ârâ-yı vücûd olan ba'z-ı şu'arânın terâcim-i ahvâliyle âsâr-ı şî'riyyelerini mutazammın bir mecmû'a tesâdüfen elimize geçmiştir. Muhteviyâtı şâyân-ı mütâla'a görüldüğünden tefrikamızda neşr olunmasını fâ'ideden hâli göremedik". (3) şeklinde takdim edilen tercüme-i hallerin yazarının kim olduğu belli değildir. Tefrikanın sonundaki rumuzundan biyografileri, "İntibâh" yazarlarından Mehmet Nûri Bey'in neşretmiş olduğu düşünülebilir.

Tefrikada yer alan şâirler şunlardır:

- 1 — Salacı-zâde Şeyh Mustafa Efendi. ("İntibâh", No: 1, 5 Safer 1298, s. 3).
- 2 — Hâfız el-Hâc Abdulhamîd Efendi. ("İntibâh", No.: 1, 5 Safer 1298, s. 3-4).
- 3 — Taşkendi el-Hâc Mehmed Efendi. ("İntibâh", No.: 1, 5 Safer 1298, s. 4).
- 4 — Ahmed Hikmet Efendi. ("İntibâh"), No: 1, 5 Safer 1298, s. 4).
- 5 — İbrâhim Hıfzı Efendi. ("İntibâh", No: 2, 12 Safer 1298, s. 3-4).
- 6 — Nahîfî Efendi. ("İntibâh", No.: 2, 12 Safer 1298, s. 4).
- 7 — Ahmed Bedri Efendi. ("İntibâh", No: 7, 18 Râbiu'l-evvel 1298, s. 3).
- 8 — Ahmed Cezbî Efendi. ("İntibâh", No.: 7, 18 Râbiu'l-evvel 1298, s. 3-4).
- 9 — Lebîb Efendi. ("İntibâh", No.: 7, 18 Râbiu'l-evvel 1298, s. 4).
- 10 — Aziz Ali Efendi. ("İntibâh", No.: 10, 8 Râbiu'l-âhir 1298, s. 8).
- 11 — El-Hâc İbrâhim Besîm Beg. ("İntibâh", No.: 18, 5 Cemâziye'l-âhir 1298, s. 4).
- 12 — El-Hâc Ahmed Me'âbî Efendi. ("İntibâh", No.: 26, 2 Şa'bân 1298, s. 3-4).

(3) "İntibâh", No.: 1, 5 Safer 1298, s. 3.

- 13 — Yahyâ Kâmi Efendi. (“İntibâh”, No. : 27, 9 Şa’bân 1298, s. 4).
 14 — Osman Nûri Beg. (“İntibâh”, No. : 31, 7 Ramazân 1298, s. 4).
 15 — Şefik Efendi. (“İntibâh”, No. : 34, 28 Ramazân 1298, s. 3-4).

Ele alınan şâirlerin biyografileri, “tezkire”lerde olduğu gibi, umûmiyetle ceddi, lakabı, mesleği, hayatından çizgiler, eserleri, ve-fâtı ve şiirlerinden örnekler şeklinde verilmiştir.

Tefrikada yer alan örnek şiirler incelendiğinde bu şâirlerin pek güçlü olmadıkları görülür. Ancak zaman zaman güzel beyitlere rastlamak da mümkün :

**Külâhın eyleyüp işkeste zülfün nîm göstermiş
 Çözüp bend-i miyânın âşıkâ teslim göstermiş. (4)**
 Lebib

* * *

**Görenler gerdenin ol âfetin kâfûrdur dirler
 Bakanlar sînesin âyîne-i billûrdur dirler. (5)**
 Kâmi

* * *

**Nedir ey âfet-i cân tarz-ı levendâne geliş
 Nîm-nigâh ile tebessüm iderek böyle geçiş. (6)**
 Nahîfi

Ayrıca tefrikada yer alan şâirlerden üçünün (İbrâhim Hıfzî Efendi, Ahmed Me’âbî Efendi, Osman Nûri Beg) müretteb divânı ve birinin de (Şefik Efendi) Matbû divânçesi olduğu belirtilmektedir. Bu arada Sırrı Paşa’nın Giritli şâirler hakkında biyografik bir eser kaleme almakta olduğuna dâir düşülen not da (7) dikkate şayandır. (*)

Bu bilgilerin “İntibâh” sayfalarında kalmaması ve günümüz araştırmacılarına kolaylık sağlaması için önce biyografileri müteâki-ben de Râşid Efendi’nin “Girid” redifli manzûmesini sunuyoruz :

TERCEME-İ HÂL-İ SALACI-ZÂDE ŞEYH MUSTAFA EFENDİ

Müşârun ileyh Salacı-zâde lakabıyla meşhûr u ma’rûf ve envâ’-ı mücâhedât u kerâmât ile mevsûf u me’lûf olan meşâyih-i kirâmdan Şeyh Ahmed Efendi’nin mahdûm-ı me’âli-melzûmı olup pederi bin

(4) “İntibâh”, No. : 7, 18 Rabîu’l-evvel 1298, s. 4.

(5) “İntibâh”, No. : 27, 9 Şa’bân 1298, s. 4.

(6) “İntibâh”, No. : 2, 12 Safer 1298, s. 4.

(7) “İntibâh”, No. : 34, 28 Ramazân 1298, s. 4

(*) İbnülemin M. Kemâl İnal’ın “Son Asır Türk Şâirleri”nde, Sırrı Paşa’nın biyografisini verirken böyle bir eserden bahsetmediğini belirtelim. (Bkz. a.g.e., c. 3, Dergah Yayınları, İst. 1988, s. 1734-1738).

sekiz yüz yetmiş târihinde terk-i ta'allukât-ı cihân ve 'âzîm-i halvet-ge-de-i Yezdân oldukda henüz sinn-i temyize reside olmamışdı. Tâ-rih-i velâdet ü vefâtı gayr-ı ma'lûm olup ahlâk-ı hasene ve etvâr-ı müstâhseneleri makbûl-i enâm idügünden halîm ü selîm sahî vü ke-rim 'ârif-i bi'llâh mürşid-i âgâh evsâf-ı cemilesiyle zebân-zed-i sıgâr u kibâr olmuşdı.

İşbu terci'-i bend müşârun ileyhindir :

TERCİ'-İ BEND

Giridi Hanyeviyem ben Salacıoğlu'dur nâmım
Seyâhât ehliyem bir yerde yok temkîn ü ârâmım.

Vücûdum ka'besine bir erin 'avniyle yol buldum.
Egerçi hacc-ı beyt itdim velî eskitdim ihrâmım.

Şarâb-ı vahdetin yek cur'aşım nûş eyledim bir dem
İçince mest olup hâlâ o keyfiyetle sersâmem.

Safâlar vaktidir 'arz-ı cemâl itdi yine nevrûz
Bi-hamdî'llâh irişdi 'izzet ü rif'atle bayrâmım.

+ --- / + --- / + --- / + ---

TERCEME-İ HÂL-İ HÂFİZ EL-HÂC ABDULHAMÎD EFENDİ

Müşârun ileyh Hunkâr Meydânı'nda vâkı' Sultân İbrâhîm Hân hazretlerinin câmi'-i şerifi imâmı Hâfîz Mustafâ Efendi'nin necl-i ne-zîş ü ihtilât-ı zurafâ vü dervîşân müşârun ileyhe bâ'is-i i'tilâ-yı şân Kur'ân-ı 'azîmü's-şâna mülhak ve kemâl-i rüşd ü zekâyâ muvaffak olup bin yüz altmış târihinde Tokadı Mehmed Efendi'den ba'z-ı 'ulûm u fûnûn görmesiyle beyne'l-akrân müşârun bi'l-benân ve âmi-zîş ü ihtilât-ı zurafâ vü dervîşân müşârun ileyhe bâ'is-i i'tilâ-yı şân oldı.

Bir aralık hacc-ı şerife 'azîmetle ba'de'l-'avde irtihâl-i dâr-ı ba-kâ itmiş olan vâlidî Hâfîz Mustafâ Efendi'nin yerine câmi'-i mezkûr imâmı iken Hanya müftisi el-Hâc Mustafâ Efendi'nin vukû'-ı vefâtı hasebiyle cebîn-i mübîn-i 'âlimânelerinde lâmi' olan envâr-ı kâbiliy-et ve isti'dâd-ı mâder-zâdî muktezâsı üzere rütbe-i celîle-i iftâyâ su'ûd ile kâm-revâ ve hallâl-ı müşkilât-ı a'lâ vü ednâ olup on beş se-ne 'ale'd-devâm müfti'l-enâm ve bâb-ı şeref-i iktisâbı merci' ü melâz-ı havâs u 'avâm olduğu hâlde nasılsa ba'z-ı bed-sirişt ü bed-endiş ku-renâyâ mukârenet itmesiyle ehâlî-i beldenin hakkında 'akide-i hüsn-i zanları fâsid ve bu vesile ile hasede-i nev-devletânın cânîb-i evliyâ-yı ni'ama hılâf-ı inhâlarla emti'a-i iftâsı kâsid olduğundan bin iki yüz altı senesi ramazanında mansûb-ı fetvâdan 'afvı vukû' bularak Sel-

sebil nâmiyla ma'rûf çiftliğinde ikâmetê me'mûr olmuşdur. Ol çift-likde tilâvet-i Kur'ân ile imrâr-ı rûz u şebân itmekde iken bin iki yüz on altı senesi zîl-hiccenin evâhîrinde bir iki gün bimâr u hasta³ ve nihâyet civâr-ı rahmet-i Hakk'a peyveste olup hâric-i şehre vâkı' makberdeki mescid-i şerîf hatiresinde defn olunmuşdur. Târih-i ve-fâtını Salacı-zâde bu mısra' ile söylemişdir :

MISRÂ'

Eyledi me'vâ behiştin sahnını Abdulhamîd.

ایلدی ماوی بهشتک صحنی عبد الحمید ۱۲۱۶

İşbu gazel-i bi-bedel ol zât-ı belâgat-sımâtındır :

GAZEL

Hatın misk u 'anberdir ey nâz-perver
Şekerden o lebler mümessek mükerrer

Soraydım dehâna o rengin la'lin
Soraydım nedir bu mey-i nâb-ı ahmer

Geleydi kenâra o serv-i revânım
Süreydim ayağı türâbına yüzler

Gönül safhası nakş-ı hüsn-i hatımla
Begim bir kitâb oldu zîbâ musavver

Edâ-yı latifinle sayd eyledin sen
Dil-i Hâfız'ı ey hoş-endâm dil-ber.

+ - - / + - - / + - - / + - -

TERCEME-İ HÂL-İ TAŞKENDÎ EL-HÂC MEHMED EFENDİ

Müşârun ileyh Taşcı-zâde lakabıyla şöret-şî'âr hâ'iz-i kemâlât-ı 'ilm ü vekâr bir zât-ı sûtûde-etvâr u fâzıl-ı mekârim-disâr olup üs-tâd-ı pendî 'Ali Efendi merhûmdan sonra me'zûnun bi'l-iftâ ve bir def'a 'afvı vukû' bularak def'a-i sâniye olmak üzere yine sâ'id-ı mes-ned-i fetvâ olarak bir kaç sene sonra 'âzim-i dâr-ı bakâ olmuşdur. Târih-i velâdet ü vefâtı gayr-ı ma'lûm ise de ilm ü fazlı mesel-i sâ'ir şâ'ir-i mâhir olduğu hakkındaki rivâyât hâlâ mütebâkidir. Âsar-ı memdûhasından yâdigâr kalmamışdır.

TERCEME-İ HÂL-İ AHMET HİKMETİ EFENDİ

Müşârun ileyh Bi-namâz Ahmed Efendi deyü ma'rûf u meşhûr olup velâdeti Hanya'da vâkı'dır. Tarîk-i Üveysiyye'ye intisâb ve gû-

şe-gir-i fakr u fenâ olarak halk-ı 'âlemden ihticâb itmişidi. Bin yüz kırk târihinde terk-i 'âlem-i fânî eylemişdir. Rahımehu'llâh.

Şu'arâ-yı benâmdan Nahîfi, târih-i fevtini bu günâ dimişdir :

MISRÂ'

Meclis-i gül-sitân-ı adne açdı rûhı bâl ü per.

مجلس گلستان عدنه اچدی روحی بال و پر ۱۱۴۰

Bu birkaç âsâr ol zât-ı büzürk-vârındır :

DER-NA'T-I ŞERİF

Dal ey gavvâs-ı endişe yine gel ka'r-ı deryâya
Me'ânî dürlerin diz nişte-i nazm-ı mukaffâya

Açıl gönül gibi ey dil degildir vakt-i hâmûşi
Bu dem bülbül gibi gel nagme-rîz ol verd-i ma'nâya

Mey-i 'aşk u mahabbetden meded bir câm sun sâkî
O şevk ile yazam bir arz-ı hâl ednâdan a'lâya

Ne a'lâ cümleden bâlâ kamudan a'lem u emced
Ki hiç andan yakımlar yok Cenâb-ı Rabb-ı Mevlâ'ya

Rasûl-i Hazret-i Gaffâr Habîb-i Hazret-i Settâr
Ki hân-ı lütfi mebzûldür kamu a'lâ vü ednâya

Anınçün Âdem'e ta'lîm-i esmâ eyledi Hâlık
Anın hüsn-i cemâlidir ki hâlet virdi Havvâ'ya

Anın Yûsuf cemâli kıldı çün şeydâ Züleyhâ'yı
Kamu mâl ü menâlin sarf idüp hem düşdi sarâya

Anın mihriydi iden zerre zerre Tûr-ı Sînâ'yı

Anın şevki (*) ارنسı lafzını söyletdi Mûsâ'ya

Hayât-ı Hızr'a bir katre lu'âbı bâ'is olmuşdur
Dem-i şîrîn-keîâmı zindelîk virdi Mesîhâ'ya

(*) "Ne vakit ki Mûsâ belirlediğimiz vakitte geldi ve Rabbi onunla konuştu. Mûsâ : "Ey Rabbim!, dedi, kendini bana göster de bakayım..." Rabbi ona : "Sen elbette beni göremezsin; ama dağa dikkatle bak, eğer yerinde durursa beni görebileceksin demektir" buyurdu. Rabbi dağa tecellî edince onu param-parça etti ve Mûsâ da bayılıp düştü." meâlindeki âyetten yapılan bir iktibas... Bkz. A'râf sûresi, Ayet : 143.

Anın lütfi nigâhı olmasaydı Hikmeti sende
Nice mâlik olurduñ sırr-ı cifre 'ilm-i ahfâya
Mukaddes rûhına Hak'dan salât ile selâm olsun
Meh ü hürşid zıyâ virdikçe şeb rûz rûy-ı dünyâya

+ --- / + --- / + --- / + ---

VE LEHÜ EYZAN

Tire-dil sanma beni mühr-i peyember bendedir
Nutk-ı Zeyne'l-'âbidin âsâr-ı Ca'fer bendedir
Bakma hâkden giydigim zâhirdeki pirâhene
Ben melek hem âdemem a'râz u cevher bendedir
Âteşe bak ey müneccim zeyc ü usturlâbını
Nüh-felek burc-ı menâzil yedi ahter bendedir
Kal'a-i pûlâd-ı âhendir bana esmâ-i Hak
Düşmen üzre na'ra-i Allâhü ekber bendedir
Hikmeti'yem ey 'adüv şimşir-i âhımdan sakın
Kim nigâh-ı Zül'fekâr u sırr-ı Haydar bendedir.

- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

TERCEME-İ HÂL-İ İBRÂHİM HIFZÎ EFENDİ

Müşârun ileyh Hanya'da Fârisi Hâcesi dimekle şehir olan erbâb-ı ma'ârifin serbülendi Hâfız İbrâhım Efendi'dir.

Mu'allim-i sıbyân olup evâhir-i ömründe fazl u meziyyetine gayr-ı vâkıf ba'z-ı âdemlerden rencide-hâtır olmasıyla Kandiye'ye 'azîmet ve altı sene sonra vatan-ı aslîsine 'avdet ile bin ikiyüz on üç senesi ramazânında tâ'ün 'illetine dūçâr ve nihâyet bu 'illetden rehâyâb olamayarak 'âzim-i dâru'l-karâr olmuştur.

Lisân-ı Rûmî ile mülemma' eş'ârı hayretidih-i nüzamâ-yı devrân ve hicviyyât u letâ'ifi gıpta-fermâ-yı kasâ'id-i Haşmet ü Selmân olup her şiveye kâdir eş'ârı vâfir bir şâ'ir-i mâhir idi. Mükemmel ve müretteb divânı olup bu bir kaç eş'âr-ı âbdâr bi'l-intihâb sebt-i ceride-i âsâr kılındı :

DER-NA‘T-I ŞERİF

ای وصف تو در السنه نیک و بدی را

ما مثلک فی الکنون شبیها و نظیرا

از حسن عبودیتت ای صدر نبوت

قد کت الی الله حریا و جدیرا

ای منتخب حضرت حق بهر د و عالم

قد ارسلک الله بشیرا و نذیرا

آنکسر که بد رکاه بلندت شده روسا

الجنة کانت له مأوی و مصیرا

و آن ثله که کردن کند از جهل چو بوجه

یلقون بغیا و یصلون سعیرا

ای حفظی میندیش ز احوال قیامت

اذ کان هناك لك عوننا و نصیرا (+)

(+) Ey Muhammed, senin vasfın iyi-kötü herkesin dilindedir. Kâinâta eşin ve benzerin yoktur.

Ey peygamberlik halkasının başı! Kulluğunun güzelliğinden dolayı sen Allâh katında mümtaz bir kişi oldun.

Ey iki âlemde Allâh'ın seçkin kulu! Muhakkak Allâh seni korkutucu ve müjdeleyici olarak gönderdi.

Cennet, yüce dergâhına yüz süren kişi için bir sığınaktır.

Ebücehil gibi cehâlet sebebiyle inkâr eden kişiler bağı olarak karşılanır ve cehenneme atılırlar.

Ey Hıfzî, kıyâmet korkusuyla endişeye düşme! Çünkü orada senin için yardımcı vardır.

VE LEHÜ

الا يا ايها الساقى چشانم كاسه ملها
اذقنى باليد البيضا كه نالم همچو بلبلها

مهيا كشته اسباب طرپها در چنين موسم
روا نبود صراخى را نباشد صوت قلفها

بصنع حاكم مطلق مزين شد همه آفاق
طراوت داد عالم شد بپا استاده سنبلهها

اشارت ميكند نركس كه مى نوش ايها الغافل
كه جانانت ز سرمستى برو پاشيده كالها

چه سان باشد رهاى حفظيا زان چشم ماروتى
كه بر عارض نهد هر دم پى تسخير فلفلهها (+)

TERCEME-İ HÂL-İ NAHİFİ EFENDİ

Müşârun ileyh Harputiyyü'l-asl olup Hanya'ya gelerek Girid'i ittihâz-ı vatan-ı sâni itmiş olmagla Girit şu'arâsından ma'dûd olmuşdur. Şi'r ü kitâbeti letâfet-i ma'nâdan hâli degildir. Bin yüz altmış dokuz târihinde cânib-i Beytullâh'a revân ve ba'de'l-'avde irtihâl-i dâr-ı cinân eylemişdir. Bu gazel merhûm müşârun ileyhindir.

(+) Ey sâki, şarap kâsesinden bana tattır. Bülbül gibi inliyorum. beyaz elinle bana şarap sun. Eğlence için vasıtaların hazır olduğu böyle bir mevsimde sürâhinin kulkul etmemesi uygun olmaz.

Bütün ufuk Allâh'ın sanat eserleriyle süslendi. Sümbüller ayağa kalkarak âleme tâzelik verdi.

"Ey gâfil şarap iç" diye nergis işâret vermektedir. Sevgilin sorhoşluktan dolayı saçlarını yüzüne dökmüş.

Ey Hıfzî, o mârûtî gözden kurtulmak nasıl mümkün olur? Her an büyülemek için yanağın üzerine fülful koyar.

GAZEL

Nedir ey âfet-i cân tarz-ı lewendâne geliş
Nim-nigâh ile tebessüm iderek böyle geçiş
Garazın 'arz-ı metâ' ise amân sultânım
Biliriz hoşca kumaŝ olduđun ey kebk-reviŝ
Niŝter-i gamzen ile kıyma efendim kerem it
Yokla nabzım ne çekermiŝ yed-i berberde kalıŝ
Üstühân-pâreyi düşünâmı atup agyâre
Vire gör 'âŝıkına hisse-i rindâne söğüŝ
Gayret el virdi ŝehâ kelb-i rakıbe nisbet
Nim-ten üstüne bi'llâh yapayım sana binıŝ
Dest-i Salmân-beçeye oldu Nahifî teslim
İşte baŝ ey şeh-i hûn-hârî-i cellâd-meniŝ.

++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ -

TERCEME-İ HÂL-İ AHMED BEDRİ EFENDİ

Müşârun ileybin maskat-ı re'si Kandiyeye şehri olup fenn-i ŝi'rde âsârı mu'teber ve inŝâda dahi kemâlâtı ebher idi. Bin yüz yetmiş beş târihinde terk-i dağdağa-i dünyâ ve rihlet-i dâr-ı bakâ eylemişdir.

İşbu 'idiyye asâr-ı mergûbesinden yâdigâr kalmıŝdır:

'İDİYYE

Merhabâ ey gurre-i garrâ-yı nûr-efŝân-ı 'id
Ey hilâl-ebrû-yı mâh-ı tal'at-ı rahŝân-ı 'id
Kase-i billûr sahbâdır hilâl-i 'idi gör
Rûzeyi aya sayar mı kûze-veŝ rindân-ı 'id
Bülbülem bir gelgeli rengi çuka ŝeydâsıyam
Sine 'uryân eylerem ahŝama dek efgân-ı 'id
Bedrî besdir söz hemân hatm-i kelâm eyle du'â
Çünkü oldun mahfel-i 'irfânda ta'rîf-hân-ı 'id.

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

TERCEME-İ HÂL-İ AHMED CEZBİ EFENDİ

Müşârun ileyh dahi Kandiyeli olup meŝrebi rindâne ve mesleki lâubâliyâne idi. Bin yüz doksan altı senesinde irtihâl-i dâru's-surûr eylemişdir. Na't-ı âti müşârun ileyhindir :

NA'T-I ŞERİF

Yeridir tâze zemîn tarh ide medhinle kalem
Münbit olmuş çün ezel ana leb-i cûy-ı kerem

Kimyâdır remed-i hasrete zeyl-i nemedin
Mukle-i hûn-feşârımla ana munhasıram

Menhec-i Mustafavî bezm-geh-i zikrindir.
Kim ola dâhil olur mest-i kerâmât-ı etem

Mâ'-i hayvân diyerek hâme-i Cezbî-i kesem
Olmasın âb-zede-i rûy-ı karâtis-ı rakam

Himmet-i bâb-ı sitâyiş dedigim çeşm-i dili
Tâ ki pür-nûr ola nüh-tâk-ı sipihr-i târem

Bir dür-i silsile-i nûr-ı sevâd-ı a'zam
Sellimû sallû 'alâ cûd-ı nebiyyü'l-kerem.

++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

TERCEME-İ HÂL-İ LEBİB EFENDİ

Müşârun ileyh Kandiye'de mehd-ârâ-yı vücûd ve Müfti Efendi-zâde dimekle meşhûr'dur. Bin yüz yetmiş târihinde magdüren nefy ü iclâya dûçâr ve tesâdüfen menfâsında melikü's-şu'arâ Kânî-i bî-pervâ ile mülâkât ve bu mülâkât sâyesinde 'akd-i münâsebât itmiş olduğundan Kânî merhûm medh u sitâyişinde bu kûteh dürer-bâr olmuşdur :

MEDH

Bâreke'llâh zehî tab'-ı selim
Ki ider lûtfını 'âlem teslîm

Bu berâ'atle bu fikr-i sâ'ib
Oldı hayret-dih-i fikr-i Sâ'ib

Bu me'ânî-i belâgat-üslûb
Bu mebânî-i nebâgat-mashûb

Hak bu kim merd-i beliga muhtâc
Bülegâ eyler anı istihrâc

Dile eş'âr-ı Lebib-i dânâ
Kanddan virse nola istignâ

Meskatü'r-re'si olan hâk-i şerîf
Kandiye nâmı ile oldı 'arîf

Nisbet-i emkine-i bâ-temkîn
Kıldı her tavrını böyle şîrin

Sen de ey ney-şeker-i hâme hemân
Midhat-ı zâtını kıl vird-i zebân

Şeker ez mi'de-i nazma böyle
Bir zamân tatlu ye tatlu söyle.

++ -- / ++ -- / ++ -

Müşârun ileyh Lebîb Efendi şî'r ü inşâya kâdir şâ'ir-i mâhir olup bin yüz seksen iki târihinde nev-civân iken irtihâl-i dâr-ı cinân itmişdir. Hadâ'is-i sinniyle berâber bu mertebe şâ'ir olması nevâdir-i zamândan 'add olunmasına sezâ ve 'ulûm-ı şettâ tahsiline zamânı müsâ'id olsa ferîd-i 'asr olacağı âsârından hüveydâdır.

Bu eş'âr-ı âb dâr merhûmundur :

Şİ'R

Külâhın eyleyüp işkeste zülfin nîm göstermiş
Çözüp bend-i miyânın 'âşıkâ teslim göstermiş

Ne kâdir kıl kalemlle ol büti tasvîr ide Behzâd
Anı ressâm-ı gerdûn ekmel-i tersim göstermiş

İbâhat vasf iderken bi'l-bedâhe hatt-ı nev-hizi
Mevâni' sûretinde âyet-i tahrîm göstermiş

Hamîde zülfi içre hâl-i Hindûsın temâşâ kıl
Beyâz âbâdi-i rûyında şekl-i cîm göstermiş

Lebîbâ Zühre dem-sâz olsa şî'rimle 'aceb itme
Bana Kânî gibi üstâd-ı kül ta'lim göstermiş.

+ --- / + --- / + --- / +

TERCEME-İ HÂL-İ AZİZ ALİ EFENDİ

Müşârun ileyh Girid defter-dârı Tahmiscî Mehmed Efendi'nin mahdûm-ı me'âli-mevsûmı olup pederleri mâl-dâr ve sâhib-i servet ü yesâr olduğundan vefâtından sonra kendisine intikâl iden mâl-ı ferâvânın cümlesini hevâ vü heves uğrunda itlâf iderek 'âkıbet tehi-dest kalmış olmağla evlâd u 'iyâliyle berâber İstanbul'a kâdime cünbân-ı hicret ve silâhşorân-ı hâssadan olmak takrîbiyle orada ihtiyâr-ı ikâmet eylemişdir. Bir aralık vâlîde kethudâsı bulunan Giritli meşhûr Yûsuf Ağa'ya intisâb eyleyerek Sakız cezîresi muhassıllığı ile be-kâm olmuş ve Belgrad'ın yed-i mütegalibinden istihlâsı 'akabinde taraf-ı

Devlet-i 'Aliyye'den me'mûren ol tarafa gönderilüp iki sene kadar ser-hadde umûr-ı me'mûresi için kemâl-i sadâkât u istikâmet îbrâz itdiginde büyük büyük şöretler kazanmışdır. Mu'ahharan İstanbul'a 'avdeti vukû' bulup ol esnâda ise Avrupa pâ-yı tahtlarına dörder sene müddetle birer elçinin taraf-ı Devlet-i 'Aliyye'den izâmı Avrupa devletleri ile mün'akid olan musâlaha-i 'umûmiyye şerâ'itinden olmağla Aziz Efendi dahi pâye-i mir-i mirânî ile Berlin sefâretine tayin ü izâm olunmuş. Ve orada sefir iken sermâye-i 'ömr-ı azizi reside-i hadd-i intihâ ve 'âzım-i dâr-ı 'ukbâ olmuşdur. Muşârun ileyhın lisân-ı Fârisi'de meleke-i fevka'l-'âdesi olup kırk binden mütecâviz ebyât-ı Fârisiyye mazbût-ı hâfıza-i yakini ve kendisinin dahi Türki vü Fârisi eş'arı selâset ü letâfetden gayr-ı hâli idi. Muhayyelât-ı Aziz Efendi nâmıyla merhûmun bir kit'a te'lifi olup matbû'dur. İşbu medhiyye merhûm müşârun ileyhın âsârındandır:

MEDHIYYE-İ İMÂM-I 'ALİ

Ey şîr-i mişe-zâr-ı kader saf-der-i vegâ
V'ey pehlevân-ı 'arsa-ı keşmâkeş-i gitâ
Sensin o şâh-ı kişver-i lâhût kim senin
Nâmm yazar bu vech ile tugrâ-keş-i kazâ
Şâh-ı 'Aliyy-i İbn-i Ebî Tâlibi's-sahî
Zevc-i Betûl Hayder-i Kerrâr Murtazâ
Âsâr-ı feyzinin talebiyle 'aceb midir
Tasvir-i meşhedini Azîz itse pişvâ.

-- + / - + - + / + - - + / - + -

TERCEME-İ HÂL-İ EL-HÂC İBRAHİM BESİM BEG

Müşârun ileyh evâ'il-i hâlinde 'attarlık ve 'arz-ı hâlcilik ihtiyâr idüp pâk-dâmen ve hacc-ı şerife varup 'avdetinde her nasılsa ba'z-ı yârân-ı safâ-güyanın îbrâm u ilhâhları üzerine mu'âşeret-i duhter-i rez ile zîb-fezâ-yı her encümen ü meserret-i pirâmen olup refte refte müdmin-i hamr olmağla zümre-i harâbâta karin ve 'aklı gidince leb-âlâ-yı mey-i âteşin olmuşıdı.

'Akıbet bin iki yüz bir senesinde bezm-i safâdan ayak çekip "zekât-ı mey virilür bir diyâra dek gideriz" mefhûmunca 'âzım-i iş-ret-gede-i zir-i zemin oldı.

Müşârun ileyh şâ'ir olup her hâlde eş'arı letâ'ifden hâli degildir. Bu şî'r anındır:

Zehî cây-ı müferrih hoş-edâ dükkân-ı cân-bahşâ
Hoşâ matbû'-ı nev-tarh-ı dil-ârâm-ı safâ-inşâ

Güzellerden güzeldir habbezâ rengin ra'nâdır
Ki reşk eyler letâfetde ana her gülşen-i yek-tâ

Dögülmüş hadd-i zâtında gümüş âyinedir rengi
Dizilen tarf-ı sîminler olupdur tûtî-i güyâ

Bu güne pûte-i hüsne döküp tab'-ı İmâm-zâde
Tarâvet virdi etrâfa cemî'an ol dil-i dâna

Çekiç darbında hâmem dinledi bu güvte-i pâki
Mübrek ola sultânım sana bu mesken-i zîbâ.

+ --- / + --- / + --- / + ---

TERCEME-İ HÂL-İ EL-HÂC AHMED ME'ÂBÎ EFENDİ

Âb-ı sâf-vücûd-ı musaffâları ser-çeşme-i mahrûsa-i Kandiye'den zuhûr ve Lagımcıbaşı-zâde demekle meşhûr olan El-Hâc Şeyh Ahmed Efendi'dir.

Evâ'il-i hâllerinde tarikat-ı 'âliyyeye sülûk idüp sinn-i kalb-i âge-hâneleri zer-i hâlis olmaga isti'dâdları olmagla Medîne-i Münevvere'de mukim Şeyh Şemmâs Kâdiri hazretlerinin nazar-ı iksir-i mürşidâneleriyle sebîke-i 'aynü'z-zehab dil-i 'ârifâneleri hâlisül-'ayâr u sikke pezir-i i'tibâr olup kendilerine hilâfet şâyân ve Kandiye'ye ba'de'l-'avde postnişin-i hân-kâh-ı ir'ân olmuşdı. Bin iki yüz on üç târihinde mat'ünen 'âzim-i dâru's-selâm olup hâric-i beldede medfûndur. Divân-ı eş'ârı müretteb u muharrer ve Muhammediye tarzında Musaffâ-nâm te'lifi makbûl ü mu'teberdir.

TERCEME-İ HÂL-İ YAHYÂ KÂMÎ EFENDİ

Müşârun ileyh evkâf kâtibi Mollâ Evliyâ merhûmun püser-i ferhunde-eser-i ma'rifet-perverleri Hanya tevâbi'âtından olan Suda kal'asından zuhûr u bürûz ve ma'ârif ü 'ulûmda 'âlem-efrûz olmuşdur. Bin iki yüz iki târihinde mânend-i hümâ-yı hümâyûn-bâl Suda'dan Hanya'ya şehîr-güşâ-yı nakl ü irtihâl ve eyyâm u leyâl bilâ-infisâl ta'lîm-i 'ulûm u fûnûna ve sa'y u güşîş-i hutût-ı gün-â-gûna müvâzebet ü iştigâl eyleyüp vedî'a-i gencine-i vücûd-ı mes'ûdları olan envâ-ı cevâhîr-i 'âlem-bahâ-yı isti'dâdları lâmi'asınca zamân-ı kalilde âverde-i dest-i iktidâr eylediği sermâye-i maârif-i bi-şomrın hasr u ta'dâdı birûn-ı yârâ-yı hâme-i nâdire-güftârdır.

Sarf u nahv ü me'ânî ve hikmet ü ferâ'iz ü hey'et ü beyânı az zamânda bi't-tahsil fenn-i misâhada dahi mâhir ve zeyc ü Usturlâb u 'ilm-i hisâbda kavâ'id-i gayr-ı mesmû'a icâdına kâdir bir zât-ı müstecmi'u'l-kemâlât olup sülûs ü ta'lik u nesih u divânî vü rik'a hutû-tunda dahi üstâd-ı kâmil idi. Böyle bir ferid-i 'asr u vahid-i dehr olan zât lâyık u sezâ-vâr-ı riyâset-i devlet iken tokuz sene mütevâliyen Hanya'da gümrük kitâbeti meşgalesiyle sarf-ı eyyâm idüp nihâyet bin iki yüz on yedi senesi mâh-ı muharremin evâ'ilinde İstanbul'a 'azimet iderek orada ne târihde vefât eylediği meçhûl kalmıştır. Âsâr-ı şa'irânesi mütâla'aya şâyân şeyler olup âtîdeki gazel cümle-i âsâr-ı bergüzidesindedir :

GAZEL

Görenler gerdenin ol âfetin kâfûrdur dirler
Bakanlar sînesin âyîne-i billûrdur dirler

Uzaktan seyr idenler der ki nâr-ı Tûr-ı behcetdir
Takarrub eyleyenler tâb-ı rûym nûrdur dirler

Dem-i 'Îsâ gibi cân-bahş olur ünsiyyeti ammâ
O şâhın bilmeyenler ülfetin magrûrdur dirler

Hemân 'ayyâşlıkla çıkmasun bir kimsenin nâmı
Görülse çeşmi hâb-âlûd-ı gam mahmûrdur dirler

Görüp 'âlem nükûd-ı eşk-i çeşmim vefretin Kâmi
Fakir ü dil-harâbı zâhiren ma'mûrdur dirler.

+ --- / + --- / + --- / + ---

TERCEME-İ HÂL-İ OSMAN NURİ BEG

Mâşârun ileyh Hanya'da ser-efrâz-ı a'yân u kibâr ve ağâ-yı fârisân-yesâr Ahmed Beg'in necl-i necîli olup hicretin bin yüz seksen bir senesinde kadem-nihâde-i 'âlem-i şühûd olmuştur.

İki yüz on beş târihinde Hanya muhâfazasına me'mûr yerlü yenüçeri ocagının ze'âmetli kitâbeti ile mütefevvikü'l-akrân ve hâ'iz-i nâm u şân olup sinin-i vefire ol hizmet-i bâhiru'l-mefharetin ifâsıyla evkât-güzâr olmuştur.

Nûri Bey lütf u mürüvvetle mevsûf u ma'rûf ve bâb-ı ni'met-me'âbı 'âmme-i muhtâcine mekşûf olup ahlâk-ı hamide ile ârâste ve tahsis-i kemâl-i rüşd ü 'irfânla pîrâste bir zât-ı huçeste-sıfât idi.

İkiyüz dokuz târihinde ba'z-ı ehillâ vü esdikâ tarafından vukû' bulan teklif üzerine divânını cem' ü tertîb itmıştır.

Dîvân-ı mezkûr gayr-ı matbû' ise de manzûr-ı fakir olup kütüp-hâne-i edebiyatımızı tezyin idebilecek âsâr-ı nefiseden ma'dûd olma-ga sezâ ve nice kasâ'id ü tevârih u gazaliyyât u mukatta'ât u müf-redâtı müstemil bir eser-i ra'nâdır.

Na't-ı âti dîvânından bi'l-intihâb nakl idilmiş olmagla kâri'in-i kirâm müşârun ileyhın derece-i fazl u kemâlini elbette takdir ü tah-sîn iderler :

NA'T-İ RASÛL

Sadru'l-verâ Muhammed 'aleyhi's-selâma tâ
Bend olmayınca dil bulamaz şirkden rehâ

Ol sadr-ı mecma'-ı rusûl ol hâdi-i sübül
Bâlâ-nişin-i mesned-i vâla-yı ıstifâ

Ser-defter-i ketibe-i peygamberân-ı Hak
Serdâr-ı mülk-i ma'rifet ü şâh-ı enbiyâ

Baba iken Ebû'l-beşer aksâm-ı âdeme
Rûh-ı rasûli rûz-ı ezelde bilüp ata

Mahşerde Nûri kulunun dest-giri ol
Yâ hâteme'r-risâleti yâ seyyide'l-verâ.

-- + / - + - + / + - - + / - + -

TERCEME-İ HÂL-İ ŞEFİK EFENDİ

Müşârun ileyh 'asrımız şu'arâ-yı benâmından olup tarîk-i feyz-
refîk-i Mevlevî'ye sâlik idi. Tetebbu'-ı âsâr-ı 'urafâ-yı benâm ve e'iz-
ze-i kirâm ile sarf-ı evkât ve Hazret-i Pir Efendimizin fezâ'il-i kerâ-
met-i şemâ'iline hasr-ı eş'âr u makâlât itmiş muhibb-i sâdik bir zât-ı
nâdirü's-sifât u müstecmi'u'l-kemâlât idi. Sohbeti şirin ve her muhâ-
vere vü mükâlemesi muvâfik-ı şive-i tarz-ı nevîn olup dâ'imâ hüsn-i
mülâtefeye mâ'il ve derece-i 'ilm ü irfânı vâsi' ü kâmil idi.

İrtihâli vefâtından sonra cebinde bulunan

“Cân fedâ kıldı Şefik buldı bekâ-yı 'aşkı”

جان فدی قیلدی شفیق بولدی بقای عشقی ۱۲۸۸

mısrâ'ına müsâdif 1288 senesi cemâdiye'l-âhîrin yigirmi altısıdır.

Merhûmun Divânçesi matbû' olup Divânçe'de nâ-muharrer
mahz-ı yâdigâr olarak fakire virmiş olduğu şu bir kaç eş'âr-ı belâ-
gat-âsâr vesile-i rahmet olmak üzere zirde beyân kılınur :

Hikmetinden sanma hâli 'âlemi
Sevk ider her emre oldur âdemi

Kendi nûrıyla tecelli eyleyüp
'Ayn-ı nûr gördi dil ehl-i hâtemi

Ehl-i 'aşkı zâtına hâs eyledi
Terk-i tâc ile ider şâh Edhem'i

Vech-i ma'nâdan virir zevk-i derûn
Keşf ider sırr-ı nikâb-ı mahremi

Bahr-ı 'aşkı cûş idüp oldu Şefik
Sırr-ı ma'nâ-yı hakikat mülhemi.

- + - - / - + - - / - + - -

VE LEHÛ EYZAN

چه حاجتست رقم در میان صاحب دل
که دیدم کشد از دل بدل تلغراف
چه حاجتست وسائط برای عرض خلوص
رقم در بیخ مدار از صحیفه الفت (+)
(م ن)

İşte bi-'avnihi ta'âlâ elimize geçmiş olan mecmû'adan iltikâ't olunan Girid şu'arâsının terâcim-i ahvâliyle âsâr-ı müntahabası reside-i hadd-i itmâm oldu.

Şâ'ir-i meşhûr Hâtem Efendi, Râcih Efendi gibi, terâcim-i ahvâlini yazdığımız şu'arâdan mukaddem ve mu'ahhar nice şu'arâmız kadem-zen-i vücûd olmuş ise de şi'rleri mefkûd ve terâcim-i ahvâlini beyân ider eser gayr-ı mevcûddur. Ekser-i üdebâmızın nâmları bile 'adem-â'bâd-ı nisyâna gitmesinden te'essûf olunur.

Ma'a'l-memnûniyye istihbâr olduğuna göre Trabzon vâlisi vatandaşımız sa'âdetlü Sırrı Paşa Hazretleri şu'arâ-yı cezirenin terâcim-i ahvâl ü âsârından bâhis olmak üzere mükemmel bir eserin te'lifiyle meşgûl olup karîben zinet-dih-i 'âlem-i matbû'at olacaktır. Temmet.

(*) Gönül ehli kişiler arasında yazışmaya ne gerek var. Her an gönülden gönüle telgraf çekilir. Arz-ı hulûs için çeşitli vasıtalara gerek yok. Dostluk sayfasından yazışmayı bırakma!

Erbâb-ı kalemden mü'teberân-ı tüccârdan Kandıyeli A. Râşid Efendi bu kerre vatanımızın bunca hiyel-i diploması arasında ser-nümâ-yı sâha-i selâmet olması üzerine hasıl olan memnûniyet-i kalbiyye ilcââtından olarak evsâf-ı mukâddese-i vatan-ı 'azîz hakkında nazm u inşâd eylediği manzûme-i ra'nâ tarafımıza ba's u isra kılınmağla neşrine ibtidâ eyleriz :

Mihr-i pertev sâz-ı feyz-i Âsumânîdir Girid
Şâh-beyt-i matla'-ı Seb'a'l-mesânîdir Girid

Meryem-âsâ yan gelüp yaşlandı deryâ üstüne
Akdenizde şüphesiz hırzu'l-emânîdir Girid

Feyz ü isti'dâd-ı tab'-ı pâki fevka'l-âdedir
Menba'-ı 'irfân u mişkât-ı me'ânîdir Girid

Dest-i kudret pek güzel resm itdi şekl-i hey'etin
Hire-sâz-ı a'yün-i Behzâd u Mani'dir Girid

Tiz-pâdır esb-i isti'dâd-ı vâlâ-haşmeti
Murg-ı zî-bâl mi ya berk-ı nâgehânîdir Girid

Sedd-i İskender mi bu ya kal'a-ı kudret midir
Başka tarza benzemez üssü'l-mebânîdir Girid

Dağları eflâke ser çekmiş durur Tübâ gibi
Cennetin sûret-nümâ-yı hâl ü şânıdır Girid

Bir bahâr-ı dâ'imî neşr-i letâfet eyleyor
Bâg-ı revnak-bahş-ı firdevs-âşiyânîdir Girid

Bir güzel mevki'de düşmüş nokta-i vaz'ıyyeti
Şark u garbın bâg-ı rıdvân-ı zamânıdır Girid

Sor güher-sencân-ı dehre gevher-i hâsiyyetin
Kenz-i lâ-yefnâ-yı yâkût-ı Yemâmi'dir Girid

Ârzû-yı vuslatı ol dil-berin dillerdedir
Kâ'inâtın ser-te-ser vird-i zebânıdır Girid

Hıfz ider dâ'im nigâh-ı i'tinâ-yı kudreti
Hazret-i Hakk'm bize bir armağanıdır Girid

Öyle dil-berdir ki mislin görmemiş çeşm-i şuhûd
'Alemin şâh-ı şehim-i hü'sn ü ânıdır Girid

Sâni'in i'câz-nümâdır sun'-ı hikmet-perveri
Hikmet-i esrârının rûhu'l-beyânıdır Girid

Cân fedâ olsun yolunda ol şeh-i bâlâ-terin
Cümlenin cânân-ı hâs-ı dil-sitânıdır Girid

Emr ü fermânına vakf-ı cevher-i cân eyleriz
Gayret-i milliyenin zarf-ı mekânıdır Girid

En ufak bir taşını bin yere tercih eylemem
Bî-bahâ gevherlerin kân-ı kühânıdır Girid

Yüz sürerler âsitân-ı dergeh-i ihsânına
Ka'betü'l-'ulyâ-yı feyz-i câvidânıdır Girid

Vasf olunmaz feyz ü ist'dâd-ı hâl ü mevki'i
Hâk-i pâki kîmyâ-yı kâm-rânıdır Girid

Bende-i ednâsı olmak devleti besdir bana
Râşid'in kehfü'l-emân-ı cism ü cânıdır Girid. (*)

(*) "İntibâh", No. : 17, 28 Cemâziye'l-evvel 1298, s. 4.